

XIMIYALIQ ELEMENTLERDİŃ SALISTIRMALI TERIS ELEKTRILILIGI TEMASIN OQITIW METODIKASI

Kabilova Umida Rasuljan qizi

Ájiniyaz atındağı Nókis mámleketlik pedagogikalıq institutı

E-mail: umidakabilova57@gmail.com

Jonibekova Shohsanam Valibek qizi

E-mail: jonibekovaximik@gmail.com

Ájiniyaz atındağı Nókis mámleketlik pedagogikalıq institutı 2-kurs talabası

ANNOTATSIYA

Ximiyanı oqıtıw zamanagóy tálım maqsetleri hám wazıypalarınan kelip shıgıp ónimdarlı, sonnan dóretiwshilik iskerlikti shólkemlestiriwge qaratılğan bolıwı kerek.

Tayanısh sózler: interaktiv metodlar, oqıwshılar, zamanagóy, maseleler, processler, teris elektriligi

THE METHOD OF STUDYING THE CONTACT OF SKIN ELECTRICITY WITH COMPARISON OF CHEMICAL ELEMENTS

Kabilova Umida Rasuljanovna

Nukus State Pedagogical Institute named after Ajiniyaz 2nd year student

E-mail: umidakabilova57@gmail.com

Jonibekova Shohsanam Valibekovna

E-mail: jonibekovaximik@gmail.com

Nukus State Pedagogical Institute named after Ajiniyaz 2nd year student

ABSTRACT

The modern educational goals of teaching chemistry should come from the tasks and should be focused on the improvement of numerical and practical skills.

Keywords: interactive methods, pupils, modern, problems, processes, surface electricity.

Házirgi kúnde tálim processinde interaktiv metodlar, innovatsion texnologiyalar, pedogogikalıq hám axborot texnologiyaların oqıw processinde qollawǵa bolǵan qızıǵıwshılıq, itibar kúnnen-kúнге kúsheyip barmaqta. Bunday bolıwdıń sebeplerinen biri, usı waqıtqa shekem dástúriy tálimde oqıwshı-talabalardı tek tayar bilimlerdi iyelewge úyretilgen bolsa, zamanagóy texnologiyalar, olardı iyeleytuǵın bilimlerin ózleri izlep tabıwlarına, óz-betinshe úyrenip, analiz qılıwlarına, qate juwmaqlardı hám ózleri keltirip shıǵıwlarına úyreledi. Óqıtıwshı bul processte shaxstıń rawajlanıwı, bilim alıwı hám tárbiyalanıwına sharayat jaratadı hám sonıń menen bir qatarda basqarıwshılıq, bag‘darlawshılıq funktsiyasin orınladı. Ximiyalıq elementlerdiń salıstırmalı teris elektriligi boyınsha úyreniletuǵın máseleler ximiya páninde basqa temalarg‘a qarag‘anda bir qansha ken‘irek mag‘liwmatlardı qamtiydi, bul teoriyani úyreniw ushin oqıwshılar ximiya páninin’ dáslepki túsiniklerin ózlestirgen bolıwı hám matematikalıq esaplawlardı qollanıw kónlikpelerine iye bolıwı kerek.

Belgili, hár bir ximiyalıq element óziniń sırtqı energetik qabatında elektronlarınıń yadroǵa baylanısqa energiya menen ayrıladı .

Ayırım elementlerdiń sırtqı energetikalıq qabatındaǵı s-elektronlar yadroǵa kúshsiz baylanısqa sebepli olar ximiyalıq reaksiyalarda ańsat elektron beredi. Bunday elementler metall bolıp esaplanadı. Mısalı, natriy atomnıń sırtqı energetikalıq qabatında ($3s^1$) bir elektron boladı hám ol ximiyalıq reaksiyalarında ańsat bir elektron joǵaltıp ekinshi qabatın ashıp qoyadı. Natriydiń ekinshi qabatında bolsa segiz elektron boladı.

Mısalı, metall emeslerdi bolsa sırtqı energetik qabatındaǵı elektronlar yadroǵa kúshlirek baylanısqa ushın ximiyalıq reaksiyalarda elektrondı biriktirip aladı. Ftor

atomında sırtqı energetikalıq qabatında eki elektron boladı hám ximiyalıq reakciyalarda elektrondı qabıl etip sırtqı energetikalıq qabatın segiz elektron menen toltıradı.

Ayırım element atomları basqa element atomınan elektrondı tartıp alıw qásiyetin teris elektrleniwshilik dep aytıladı.

Teris elektrleniwshilikti absolyut belgileri menen esaplaw qolaysız bolıp, element salıstırmalı teris elektrleniwshilik belgileri menen paydalanadı. Ádette litiy diń salıstırmalı teris elektrleniwshiligi 1,0 dep alıńan. Qalǵan elementlerdiń teris elektrleniwshiligi litiyge salıstırıp anıqlanadı.

Máseleler sheshiw

1-esap. Mg⁺² hám F⁻ ionlarınıń elektron ion jıyındısın kórsetiń hám qaysı atom sıyaqlı bolıwın anıqlań.

Sheshiw: 1) Mg atomi ushın elektron konfiguraciya: 1S² 2S² 2P⁶ 3S² 2 elektron shıǵıp ketedi: 1S² 2S² 2P⁶ Mg⁺² jaǵdayǵa ótedi

2) Ftor atomi ushın : 1S²/2S² 2P⁵ 1 elektron birikib F⁻¹ jaǵdayǵa keledi.

1S²2S² 2P⁶ 2) Naǵız ózi elektron konfiguraciya neon atomına tuwrı keledi.

Juwap : neon

2-esap. Tómendegi vodorod galogenidlarda baǵ turaqlılıǵın artıp barıw tártibinde jaylastırıń hám sebebin túsintiriń.

1) HCl; 2) HF; 3) HBr; 4) HI

Sheshiw: Baǵ turaqlılıǵın anıqlawda molekuladaǵı atomlardıń salıstırmalı elektrterisligi ayırmashılıǵı anıqlanadı.

1) HCl=3 -2,1=0,9

2) HF= 4-2,1 = 1,9

3) HBr=2, 8-2,1=0,7

4) HI=2,5-2,1=0,4

N. Ye. M. lar arasındaǵı ayırmashılıq qansha kishi bolsa, element sonsha biyqarar boladı.

Sonday eken eń biyqarar HI, eń turaqlı HF Juwap : HI, HBr, HCl, HF

B.B.B metodi;

Bilemen, Biliwdi qáleymen, Bilip aldım. Tema boyınsha izleniwsheńlikti alıp barıw imkanin beredi. Dizimli oylaw, Dizimge keltırw, analiz istew kónlikpelerin rawajlanadı.

1.Kesteni dúziw qaǵıydası menen tanısadı. Kishi toparlarda kesteni dúzedi.

2.Tema boyınsha nelerdi bilesiz?, hám neni biliwdi qáleysiz?

Degen sorawlarǵa juwaplar beredi.

3.Kestelerdın bir hám ekinshi bólimleri toltırıladı. Temanı tıńlaydı hám jeke úyrenedi.

Juwmaqlap aytqanda, ximiyalıq reaksiyalarda elektronlardın salıstırmalı teris elektrleniwshiligi júdá áhmiyetke iye bolıp ximiyalıq máselelerdi sheshiwde keń túrde qollanıladı.

ÁDEBIYATLAR: (REFERENCES)

1.Rahmatullayev N.G. Kimyo o‘qitish metodikasi fanidan namunaviy dastur. T., OHMTV 2003.

2.Zaylobov L.T., Rahmatullayev N.G., Toshpo‘latov Yu.T. Kimyoni o‘qitishda axborot texnologiyasidan foydalanish. XVIII. ULUSAL KIMYO kongressi. Turkiya. Kars, 2004.

3.Rahmatullayev N.G., Jo‘rayeva R.I. Axborot texnologiyasidan foydalanish dars samaradorligini oshirishning muhim omili ekanligi.Chimkent. 2006